

Lunds Universitet: Filosofiska Institutionen: David Alm
Modern Moralfilosofi (FPR 503:1)
Jonatan Forsberg: j@jonatanforsberg.net
2007-06-28

T.M. Scanlon – Vad vi är skyldiga varandra

Thomas Michael Scanlon, född 1940, innehar sedan 1988 Alfordprofessuren i moralfilosofi, naturlig religion och civilförfattning vid Harvard University. Han examinerades i filosofi vid Princeton University 1962 och studerade som Fullbrightstipendiat därefter vid Oxford University. Scanlon doktorerade i logik, 1968 men har främst arbetat med moralfilosofi och politisk teori. Utöver *What We Owe to Each Other* från 1998, vilken denna tentamen behandlar, utkom Scanlon med essäsamlingen *The Difficulty of Tolerance* 2003.

Ett traditionellt problem för alla kontraktualistiska teorier är att avgränsa vilka varelser som omfattas av moralen. Vilket är Scanlons svar på den frågan och hur motiverar han det? Hur kan man kritisera hans svar?

Bokens andra del går under namnet *Right and Wrong* och startar med kapitel fyra, *Wrongness and Reasons*. Denna del av boken behandlar Scanlons mer normativa, direkt moraliska resoneringar. I det fjärde kapitlets tredje avsnitt (*A Contractualist Account of Motivation*, sid 153) skriver han att kontraktualismen gör gällande att en handling är felaktig om dess utförande trotsar sådana principer som ingen resonabel kan förkasta som bas för informerad, otvungen allmän överenskommelse. Med denna utsaga gör han tydligt att grunden för moralen, i alla fall i en snäv bemärkelse, innebär mellanmänniska skyldigheter. I samma kapitels åttonde del (*The Scope of Morality*, sid 177), förklarar Scanlon sin syn på omfånget av ”vad vi är skyldiga varandra”. Han menar att det finns en pluralitet av moraliska värden, och därför finns det flera sätt som någon, eller något, kan ha moralisk signifikans. Då denna signifikans hamnar utanför en snäv moralisk gräns och detta inte är plausibelt, verkar det rimligt att dra i gränsen för att någon eller något ska hamna innanför. När det å andra sidan nås andra slutsatser av denna nya vida gräns verkar dessa också orimliga, och den snävare gränsen föreföll mer förnuftig. Det uppstår ytterligare förvillande i frågan på grund av att begreppen ”orätt” och ”fel” används i ett brett spektra av situationer.

Scanlon beskriver här efter olika kategorier av saker eller varelser som han resonerar kring huruvida de återfinns i en morals omfång, och om den gör detta i en snäv eller en vid bemärkelse. Han menar att en grupp som innefattar enbart icke-medvetna ting, såsom tomatplantor, inte kan falla inom den snäva gränsen då dessa, intuitivt, inte kan göras orätt när de inte kan uppfatta detta. Däremot kan det, inom en vid definition av moral, vara fel att förstöra dessa i och med att en rationell person har en tydlig invändning mot detta. I frågan om (icke-mänskliga) djurs smärta har moralisk relevans argumenterar han att smärta, oavsett om denna kommer från en rationell eller en icke-rationell varelse, är något som vi har en prima facie skyldighet att avstyra och förebygga. En konsekvens av detta är att även om djur hamnar utanför moralen i den snäva bemärkelsen, är det en grov försummelse att visa likgiltighet inför djurs smärta.

Vill man inkorporera djur i den snäva bemärkelsen av moral och därmed låta dessa omfattas av de mellanmänskliga rättigheterna och skyldigheterna, menar Scanlon att kontraktualismen kan möjliggöra detta. Denna anpassning görs möjlig genom att det kan finnas rationella ombud som kan agera god man och därmed representera de icke-rationella varelsernas skäl. Även om det kan tänkas att en dylik ombudsmodell skulle kunna åberopas till försvar av icke-medvetna ting, menar Scanlon att detta inte blir lika starkt. En förklaring till detta är bland annat att smärta är något som ett ombud kan ha starka invändningar mot, inte för att det trotsar varelsens naturliga funktion (vilket det möjligen kan sägas göra med tomatplantan om man förstör denna), men på grund av att andra rationella personer antar sig veta hur denna smärta känns.

Scanlon menar att han själv är mer benägen åt att hålla djur utanför den snäva moraliska gränsen, även om han menar att det för kontraktualismen är fullt möjligt att innefatta dessa genom ombud. Däremot är han inte så säker på att detta med nödvändighet innebär en brist i överenskommelse i hur djur ska behandlas med dem som omfattar ombudsmodellen, då det kan finnas starka skäl mot djurmisshandel både innanför och utanför moralens snäva gräns. Emellertid kommer det att innebära att man inte samtycker i vad dessa moraliska invändningar har för beskaffenhet. Scanlon skriver senare i boken, i kapitlet som följer, att trots att han utesluter djur i den snäva bemärkelsen kan detta innebära att man tolkar till dessas fördel över ett mildare moraliskt fel gentemot dem som befinner sig innanför. Han menar att man till exempel kan barmhärtiga sig över ett skadat djur i smärta, även om detta innebär att man bryter ett löfte mot en människa (*Impersonal Values*, sid 221).

När det gäller människor som inte befinner sig i den rationella domänen, menar Scanlon att på grund av att dessa är ”av människa född” är det en stark anledning till varför de ska ha samma status som andra människor. Han nämner att detta kan menas vara fördomsfullt (”speciesism”), men håller inte med och argumenterar egentligen inte särskilt djupt om varför. Scanlon tar inte upp om det skulle vara moraliskt fel att orsaka djur smärta ifall detta var något som inte någon människa hade mistycke mot, och därmed inte skulle kunna sägas trotsa några mellanmänniskliga skyldigheter. Det verkar rimligt att vilja nå en genuin anledning till varför detta är moraliskt fel, för att kunna undvika dylika scenarion. Men detta kanske pekar på en generell problematik hos kontraktualismen och egentligen inte är något specifikt för relationen till djur. Slutligen går inte heller Scanlon in på svårare moraliska överväganden som relaterar starka prima facie skyldigheter mot djur (förutsatt de befinner sig enbart hos moralen i en vid bemärkelse), vilka står mot något tyngre än enbart ett löftesbrott. Kan man aldrig, i likhet med vad som visas i svaret till frågan som följer, jämföra ”tröskelnivåer” mellan människor och djur. Om detta inte är möjligt, vilket inte ges helt klart besked på om det gör, vad innebär i så fall en prima facie skyldighet gentemot någon utanför moralens snäva gräns?

Beskriv vad Scanlon kallar "tie-breaker"-argumentet. Varför tillgriper Scanlon detta argument? Är det ett bra argument?

I det nionde delavsnittet i kapitel 5 (*Aggregation, sid 229*) diskuterar Scanlon bland annat moraliska spörsmål i relation till situationer då olika antal människors skada verkar stå emot varandra. Han tar avstamp i det som av Derek Parfit kallas ”the Complaint Model” och menar att denna visar på ett centralt och tydligt tema hos kontraktualismen, vilket gör den till betydligt mer plausibel som rättesnöre för att finna rimliga moraliska principer än utilitarism eller andra former av konsekventialism. Dessa sistnämnda teorier appellerar, med sin enkla struktur och substantiella dragning till specifika former av värden, till ett rättfärdigande som är avhängigt en aggregation i den formen att summan av ett visst värde ska maximeras. Detta får, enligt Scanlon, trots konsekventialisters idoga försök att undfly det, resultatet att ett fåtal kan behöva betala de stora kostnaderna för det stora flertalet. I motsats till detta står kontraktualismen som hindrar dylikt rättfärdigande, då individens invändningar mot en viss princip är det som spelar roll för dennes rättfärdigande. Därmed förefaller kontraktualismen

ha betydligt större intuitiv lockelse i sitt försvar av varje enskilds värde. Det är till och med så att den kanske gör detta för bra, i det att den gör det mycket svårt, för att inte säga omöjligt, att förklara hur antalet människor som påverkas av en handling kan ha moralisk relevans. Scanlon beskriver detta problem och försöker nå vägar till att kunna förklara varför det i vissa situationer kan vara nödvändigt att behöva fatta beslut i situationer där ett flertal står emot ett fåtal. Han beskriver en situation då man ställer två grupper mot varandra, den ena består av två personer och den andra av en. Argumenterar man för att det inte kan väljas mellan dessa grupper, kan den andra personen i första gruppen hävda att det inte tas hänsyn till dennes värde. Denne person hade då kunnat hävda, menar Scanlon, att hans eller hennes värde ska värderas lika stort som var och en av de andra, vilket inte görs i ovannämnda val, då dennes värde räknades som om det inte fanns. En princip som bortser från närvaron av en person kan rimligen bli tillbakavisad. Men för att en princip som ser till vilken handling som leder till mest fördel ska ha företräde, måste denna komma från de involverade individernas synpunkter.

Scanlon menar att han inte tror att ett erkännande av detta argument leder till motbjudande former av aggregation och han visar på detta i ett exempel (*sid 235*). Exemplet går ut på att det är match i fotbolls-VM och i sändarrummet sker en olycka vilket gör att en person, Jones, får elektrisk utrustning över sin arm. Jones utsätts för extremt smärftfulla stötar, men det antas att skadan inte kommer förvärras om man väntar tills matchen är över en timme senare. Den enda möjligheten att få loss Jones, och därmed få honom att undslippa den extrema smärtan är att stänga av sändningen i femton minuter. Enligt Scanlon kommer kontraktualismen, oavsett om det är en miljon, fem miljoner eller hundra miljoner tittare som drabbas, alltid att nå konklusionen att Jones väl går före tittarnas olust. De senares åsikter kan nämligen inte räknas samman, och då var och en av tittarnas förlust av femton minuter fotbolls-tv ställs mot Jones extrema smärta kommer dennes situation alltid att väga till hans fördel. Detta har att göra med att skadorna som de utsätts för är ojämna, och man kan inte nå ett oavgjort resultat ("tie-break") genom att, som visats i förra stycket, låtsas som att vissa av tittarna inte finns.

Ett argument som Scanlon själv riktar mot detta resonemang är att många former av offentliga eller allmänna projekt vilka omfattar många människor kommer att leda till skador som är minst att jämföra med Jones, till exempel i bygget av broar eller tunnlar vilka gör livet betydligt lättare och behändigare för många förare. Scanlon svarar på sig själv och menar att detta inte kan kallas (inter-personell) aggregation bland annat därför att dessa senare exempel

visar på oförmåga att undvika tillfälliga olyckor snarare än att avsiktligt förorsaka skada eller att undanhålla hjälp.

Scanlon nämner vidare argument som behandlar situationer där skadorna är mindre ojämna än i exemplet om Jones, och exemplifierar med en konflikt som står mellan att antingen blir många människor förlamade, eller också är det en som dör. I dessa situationer står sig "tie-break"-argumentet inte lika starkt, och detta är något som han också erkänner. Det kan förefalla som att det finns ett behov i Scanlons kontraktualism av att inrätta tröskelnivåer då skador räknas som relevant jämbördiga för att i en valsituation kunna välja vilken grupp som ska övertrumfa en annan. Frågan är då om inte argumentet förlorar i alla fall delar av sin intuitiva stringens. I varje fall innebär det att vissa av dess fördelar gentemot konsekventialismen går förlorade, då denna också står inför dylik tröskel-problematik.